

Ο ρεμβασμός του Δεκαπενταύγουστου

[Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία](#)

[Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Λογοτέχνης](#)

Ἀνάμεσα εἰς συντρίμματα καὶ ἐρείπια, λείψανα παλαιᾶς κατοικίας ἀνθρώπων ἐν μέσῳ ἀγριοσυκῶν, μορεῶν μὲ ἐρυθροὺς καρπούς, εἰς ἔρημον τόπον, ἀπόκρημνον ἀκτὴν πρὸς μίαν παραλίαν βορειοδυτικὴν τῆς νήσου, ὅπου τὴν νύκτα ἐπόμενον ἦτο νὰ βγαίνουν καὶ πολλὰ φαντάσματα, εἴδωλα ψυχῶν κουρασμένων, σκιαὶ ἐπιστρέφουσαι, καθὼς λέγουν, ἀπὸ τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα, ἀφήνουσαι κενὰς οἰμωγὰς εἰς τὴν ἐρημίαν, θρηνοῦσαι τὸ πάλαι ποτὲ πρόσκαιρον σκηνωμὰ των εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον — ἐκεῖ ἀνάμεσα ἐσώζετο ἀκόμη ὁ ναῖσκος τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας. Δὲν ὑπῆρχε πλέον οἰκία ὀρθή, δὲν ὑπῆρχε στέγη καὶ ἄσυλον, εἰς ὅλον τὸ ὀροπέδιον ἐκεῖνο, παρὰ τὴν ἀπορρῶγα ἀκτὴν. Μόνος ὁ μικρὸς ναῖσκος ὑπῆρχε, καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναῖσκου ὁ Φραγκούλης Κ. Φραγκούλας εἶχε κτίσει μικρὸν ὑπόστεγον, καλύβην μᾶλλον ἢ οἰκίαν, λαβὼν τὴν ξυλείαν, ὄσσην ἠδυνήθη νὰ εὔρη, καὶ τινὰς λίθους ἀπὸ τὰ τόσα τριγύρω ἐρείπια, διὰ νὰ στεγάζεται προχείρως ἐκεῖ καὶ καπνίζη ἀκατακρίτως τὸ τσιμπούκι του, μὲ τὸν ἠλέκτρινον μαμέν*, ἔξω τοῦ

ναοῦ, ὁ φιλέρημος γέρων.

Ὁ ναΐσκος ἦτο ιδιόκτητος· πρᾶγμα σπάνιον εἰς τὸν τόπον, λείψανον παλαιοῦ θεσμοῦ· ἦτον κτῆμα αὐτοῦ τοῦ γέροντος Φραγκούλα. Ὁ ἀξιότιμος πρεσβύτες, φέρων ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα προεστοῦ, ὠραῖον φέσι τοῦ Τουνεζίου, ἐπανωβράκι* τσόχινον, μὲ ζώνην πλατεῖαν κεντητήν, μακρὰν τσιμπούκαν μὲ ἠλέκτρινον μαμέν, καὶ κρατῶν μὲ τὴν ἀριστερὰν ἠλέκτρινον μακρὸν κομβολόγιον, δὲν ἦτο καὶ πολὺ γέρων, ὡς πενηνταπέντε χρόνων ἄνθρωπος. Κατήγετο ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτέραν καὶ πλέον γνησίως αὐτόχθονα οἰκογένειαν τοῦ τόπου. Ἦτον ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εὐσταλής, ὑψηλός, λεπτὸς τὴν μέσην, μελαχροινός, μὲ ἀδρούς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου, δασείας ὄφρυς, ὄφθαλμοὺς μεγάλους, ὀγκώδη ρίνα, χονδρὰ χεῖλη προέχοντα. Ἦγάπα πολὺ τὰ μουσικά, τὰ τε ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικά, ὑπῆρξε δὲ μὲ τὴν χονδρὴν ἀλλὰ παθητικὴν φωνὴν του ψάλτης καὶ τραγουδιστῆς εἰς τὸν καιρὸν του μέχρι γήρατος.

Τὴν Σινιώραν, ὠραίαν νέαν, λεπτοφυῆ, λευκοτάτην, τὴν εἶχε νυμφευθῆ ἀπὸ ἔρωτα. Ἦδη εἶχε συζῆσει μαζί της ὑπὲρ τὰ εἴκοσι πέντε ἔτη, καὶ εἶχεν ἀποκτήσει τέσσαρας υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Ἀλλὰ τώρα, εἰς τὸν οὐδὸν τοῦ γήρατος, δὲν συνέζη πλέον μαζί της.

Εἶχε χωρίσει ἅπαξ ἤδη, ἀφοῦ ἐγεννήθησαν τὰ τέσσαρα πρῶτα παιδιά, δύο υἱοὶ καὶ δύο θυγατέρες· ὁ πρῶτος οὗτος χωρισμὸς διήρκεσεν ἐπὶ τινὰς μῆνας. Εἶτα ἐπῆλθε συνδιαλλαγή καὶ συμβίωσις πάλιν. Τότε ἐγεννήθησαν ἄλλα δύο τέκνα, υἱὸς καὶ θυγάτριον. Εἶτα ἐπῆλθε δεύτερος χωρισμὸς, ὑπὲρ τὸ ἔτος διαρκέσας. Μετὰ τὸν χωρισμὸν, δευτέρα συνδιαλλαγή. Τότε ἐγεννήθη ὁ τελευταῖος υἱός. Ἀκολούθως ἐπῆλθε μακρὸς χωρισμὸς μεταξὺ τῶν συζύγων. Ὁ τελευταῖος οὗτος χωρισμὸς, μετὰ πολλὰς ἀγόνους ἀποπείρας συνδιαλλαγῆς, διήρκει ἤδη ἀπὸ τριῶν ἐτῶν καὶ ἡμίσεος. Δὲν ἦτο πλέον φόβος νὰ γεννηθοῦν ἄλλα τέκνα. Ἡ Σινιώρα ἦτον ὑπερτεσσαρακοντοῦτις ἤδη.

** *

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, τῆς 13 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 186... ἐκάθητο μόνος, ὀλομόναχος, ἔξω τοῦ ναΐσκου, εἰς τὸ προαύλιον, ἔμπροσθεν τῆς καλύβης τὴν ὁποῖαν εἶχε κτίσει, ἐκάπνιζε τὸ τσιμπούκι του, κ' ἐρρέμβαζεν. Ὁ καπνὸς ἀπὸ τὸν λουλὰν ἀνέθρωςκε καὶ ἀνέβαινεν εἰς κυανοῦς κύκλους εἰς τὸ κενόν, καὶ οἱ λογισμοὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐφαίνοντο νὰ παρακολουθοῦν τοὺς κύκλους τοῦ καπνοῦ, καὶ νὰ χάνωνται μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ἀχανές, τὸ ἄπειρον. Τί ἐσκέπτετο;

Βεβαίως, τὴν σύζυγόν του, μὲ τὴν ὁποῖαν ἦσαν εἰς διάστασιν, καὶ τὰ τέκνα του, τὰ ὁποῖα σπανίως ἔβλεπεν. Ἐσχάτως τοῦ εἶχον παρουσιασθῆ, πρώτην φορὰν εἰς τὴν

ζωήν του, καὶ οἰκονομικαὶ στενοχωρία. Ὁ Φραγκούλας ἦτο μεγαλοκτηματίας. Εἶχε παμπόλλους ἐλαιῶνας, ἀμπέλια ἀρκετά, καὶ χωράφια ἀμέτρητα. Μόνον ἀπὸ τὸν ἀντίσπορον τῶν χωραφίων ἠμποροῦσε νὰ μὴν ἀγοράζη ψωμὶ δι' ὅλου τοῦ ἔτους, αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του. Οἱ δὲ ἐλαιῶνες, ὅταν ἐκαρποφόρουν, ἔδιδον ἀρκετὸν εἰσόδημα. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν εἰργάζετο ποτὲ μόνος του, τὰ ἔξοδα «τὸν ἔτρωγαν»! Εἶτα αὐξανομένης τῆς οἰκογενείας, συνηξάνοντο καὶ αἱ ἀνάγκαι. Καὶ ὅσον ἠῦξανον τὰ ἔξοδα, τόσον τὰ ἔσοδα ἠλαττοῦντο. Ἦλθαν «δυστυχισμένες χρονιές», ἀφορία, συμφοραί, θεομηνία. Εἶτα, διὰ πρώτην φοράν, ἔλαβεν ἀνάγκην μικρῶν δανείων. Δὲν ἐφαντάζετο ποτὲ ὅτι μία μικρὰ κάμψη ἀρκεῖ διὰ νὰ καταστρέψῃ ὀλόκληρον φυτεῖαν. Ἀπηθύνθη εἰς ἓνα τοκογλύφον τοῦ τόπου.

Οἱ τοιοῦτοι ἦσαν ἄνθρωποι «φερτοί», ἀπ' ἔξω, καὶ ὅταν κατέφυγον εἰς τὸν τόπον, ἐν ὥρᾳ συμφορᾶς καὶ ἀνεμοζάλης, κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν ἢ κατὰ τὰ ἄλλα κινήματα τὰ πρὸ αὐτῆς, ἀρχομένης τῆς ἑκατονταετηρίδος, κανεὶς δὲν ἔδωκε προσοχὴν καὶ σημασίαν εἰς αὐτούς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἐντόπιοι εἶχον ἀποκλειστικὴν προσήλωσιν εἰς τὰ κτήματα, οὔτοι, οἱ ἐπήλυδες, ὡς πράττουσιν ὅλοι οἱ φύσει καὶ θέσει Ἑβραῖοι, ἔδωκαν ὅλην τὴν σημασίαν καὶ τὴν προσοχὴν των εἰς τὰ χρήματα. Ἦνοιξαν ἐργαστήρια, μαγαζεῖα, κ' ἐμπορεύοντο, κ' ἐχρηματίζοντο. Εἶτα ἦλθεν ὥρα, ὅπως καὶ τώρα καὶ πάντοτε συμβαίνει, ὅποτε οἱ ἐντόπιοι ἔλαβον ἀνάγκην τῶν χρημάτων, καὶ τότε ἤρχισαν νὰ ὑποθηκεύουν τὰ κτήματα. Ἐωσότου παρήλθε μία γενεά, ἢ μία καὶ ἡμίσεια, καὶ τὰ χρήματα ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς δανειστάς, συμπαραλαβόντα μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰ κτήματα.

Ἐως τότε δὲν εἶχε συλλογισθῆ τοιαῦτα πράγματα ὁ Φραγκούλης Φραγκούλας, οὔτε τὸν ἔμελε ποτέ του περὶ χρημάτων. Ἄλλ' ἐπ' ἐσχάτων, εἶχε λάβει ἀνάγκην καὶ δευτέρου καὶ τρίτου δανείου, καὶ οἱ δανεισταὶ προθύμως τοῦ ἔδιδαν, ἀλλ' ἀπήτουν νὰ τοὺς καθιστᾷ ὑπέγγυα τὰ καλύτερα κτήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον εἶχε, κατ' αὐτὸν ἐκτιμητὴν, δεκαπλασίαν ἀξίαν τοῦ ποσοῦ τοῦ δανειζομένου. Πλὴν φεῦ! αὐτὸς δὲν ἦτο ὁ μόνος καημὸς του...

Ὁ Φραγκούλης Φραγκούλας δὲν ἐφόρει πλέον τὸ ὠραῖόν του μαῦρον φέσι, τὸ τουνεζιάνικον· ἔφερον οἰκιακὸν μαῦρον σκοῦφον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἄλλ' εὕρισκετο σήμερον εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἐὰν τὸν συνηντῶμεν τὴν προτεραίαν εἰς τὴν ἀγοράν, κάτω εἰς τὴν πολίχνην, θὰ ἐβλέπομεν ὅτι εἶχε βάψει μαῦρον τὸ φέσι του... Εἶχε πρόσφατον πένθος.

** *

«Ἄχ! Τό 'χασα, τὸ καημένο μ', τὸ εὐάγωγο, τό 'χασα!»

Ὁ γερο-Φραγκούλης ἐστέναξε, καὶ εἶχε δίκαιον νὰ στενάξῃ. Τὸ καλύτερον κοράσιόν του, τὸ τρίτον, τὸ μικρότερον, δεκατετραετὲς μόλις τὴν ἡλικίαν —τὸ ὁποῖον εἶχε γεννηθῆ κατά τι διάλειμμα ἔρωτος μεταξὺ δύο χωρισμῶν— τοῦ εἶχεν ἀποθάνει πρὸ ὀλίγων μηνῶν...

Καὶ αὐτὸς ἦλθεν εἰς τὴν Παναγίαν, διὰ νὰ κλαύσῃ καὶ νὰ πῆ τὸν πόνον του. Ἦτον κτῆμά του ὁ ναῖσκος τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας. Τὸ ἐκκλησίδιον ἦτον εὐπρεπέστατον, ὠραῖα στολισμένον καὶ εἶχε καλὰς εἰκόνας, καὶ μάλιστα τὴν φερώνυμον, τὴν γλυκεῖαν Παναγίαν τὴν Πρέκλαν, σκαλιστὸν χρυσωμένον τέμπλον, πολυέλεον καὶ μανουάλια ὀρειχάλκινα, κανδήλια ἀργυρᾶ. Ἔφερε πάντοτε ὁ ἰδιοκτήτης μαζί του τὴν βαρεῖαν ὑπερμεγέθη κλεῖδα τῆς δρυΐνης θύρας τῆς στερεᾶς, καὶ δὲν ἔλειπε συχνὰ νὰ ἐπισκέπτεται τὴν Παναγίαν του· ἱερόσυλος εὐτυχῶς κανεὶς ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀναφανῆ εἰς τὰ μέρη αὐτά.

Ἦτον ἡ προπαραμονὴ τῆς ἐορτῆς, ὅτε θὰ ἐτελεῖτο πανηγυρις εἰς τὸν ναῖσκον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως. Θὰ ἦρχοντο ἀπὸ τὸν τόπον πολλαὶ οἰκογένειαι καὶ ἄτομα, δωδεκάδες τινὲς προσκυνητῶν καὶ πανηγυριστῶν, καὶ ὁ παπα-Νικόλας, ὁ συμπέθερός του. Εἰς τὸν παπα-Νικόλαν ὁ Φραγκούλας ἔδιδε διὰ τὸν κόπον του ἕν τάλληρον, περιπλέον δὲ εἰσέπραττεν ὁ παπὰς διὰ λογαριασμόν του τὰς δεκάρας, ὅσας ἔδιδαν αἱ γυναῖκες «διὰ νὰ γράψουν τὰ ὀνόματα» ἢ τὰ «ψυχοχάρτια».

Ὅλα τ' ἄλλα, προσφοράς, ἀρτοκλασίας, πώλησιν κηρίων, κτλ. τὰ εἰσέπραττεν ὁ Φραγκούλας ὡς εἰσόδημα ἰδικόν του...

Καὶ τώρα τοὺς ἐπερίμενε νὰ ἔλθουν πάλιν... καὶ ἀνελογίζετο πῶς ἄλλοτε, ὅταν ἦτον νέος ἀκόμη, μετὰ τὸν πρῶτον χωρισμὸν ἀπὸ τὴν γυναῖκά του, ἡ πανηγυρις αὐτὴ τῆς Παναγίας τῆς Κοιμήσεως ἔγινεν ἀφορμὴ διὰ νὰ ἐπέλθῃ συνδιαλλαγὴ μετὰ τῆς γυναικὸς του. Κατόπιν τῆς συνδιαλλαγῆς ἐκείνης ἐγεννήθη ὁ τρίτος υἱός, καὶ τὸ Κουμπώ, τὸ θυγάτριον τὸ ὁποῖον ἐθρῆνει τώρα ὁ γερο-Φραγκούλας...

«Τό 'χασα τὸ καημένο μου, τὸ εὐάγωγο, τό 'χασα!...»

Ὡ, δὲν ἐλυπεῖτο τώρα τόσον πολὺ τὸν ἀπὸ τῆς γυναικὸς του χωρισμόν —τὴν ὁποίαν ἄλλως τρυφερῶς ἠγάπα— ὅσον ἐθρῆνει τὴν σκληρὰν ἀπώλειαν ἐκείνην τῆς κορασίδος, τὴν ὁποίαν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἠλπίζε μόνον νὰ ἐπανεύρῃ... Καὶ κατενύσσετο πολὺ ἡ καρδιά του κ' ἐθλίβετο... Καὶ ἀνελογίσθη ὅτι τὸ πάλαι ἐδῶ οἱ χριστιανοί, ὅσοι ἦσαν ὡς αὐτὸς τεθλιμμένοι, εἰς τὸν ναῖσκον αὐτὸν τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας, ἦρχοντο τὰς ἡμέρας αὐτὰς νὰ εὕρωσι, διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς

προσευχῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ ἄσματος, ἀναψυχὴν καὶ παραμυθίαν... Τὸν παλαιὸν καιρὸν, πρὸ τοῦ Εἰκοσιένα, ὅταν τὸ σήμερον ἔρημον καὶ κατηρειπωμένον χωρίον ἑκατοικεῖτο ἀκόμη, ὅλοι οἱ κάτοικοι καὶ τῶν δύο ἐνοριῶν ἤρχοντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Πρέκλας, ὅστις ἦτο ἀπλοῦν παρεκκλήσιον, ν' ἀκούσωσι τὰς ψαλλομένας Παρακλήσεις, καθ' ὅλον τὸν Δεκαπενταύγουστον...

Ἄφησεν εἰς τὴν ἄκρην τὸ τσιμπούκι, τὸ ὁποῖον εἶχε σβήσει ἤδη ἀνεπαισθήτως, ἐν μέσῳ τῆς ἀλλοφροσύνης καὶ τῶν ρεμβασμῶν τοῦ καπνιστοῦ, καὶ ἀκουσίως ἤρχισε νὰ ὑποψάλλῃ.

Ἐλεγε τὸν Μέγαν Παρακλητικὸν κανόνα τὸν εἰς τὴν Παναγίαν, ὅπου διεκτραγωδοῦνται τὰ παθήματα καὶ τὰ βάσανα μιᾶς ψυχῆς, καὶ τὴν σειρὰν ὅλην τῶν κατανυκτικῶν ὕμνων, ὅπου εἶς βασιλεὺς Ἕλληνας, διωγμένος, πολεμημένος, στενοχωρημένος, ἀπὸ Λατίνους καὶ Ἄραβας καὶ τοὺς ἰδικούς του, διεκτραγωδεῖ πρὸς τὴν Παναγίαν τοὺς ἰδίους πόνους του, καὶ τοὺς διωγμοὺς ὅσους ὑπέφερεν ἀπὸ τὰ στίφη τῶν βαρβάρων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζει νέφη.

Εἶτα, κατὰ μικρὸν, ἀφοῦ εἶπεν ὅσα τροπάρια ἐνθυμεῖτο ἀπὸ στήθους, ὑψωσεν ἀκουσίως τὴν φωνήν, καὶ ἤρχισε νὰ μέληται τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο:

«Ἀπόστολοι ἐκ περάτων, συναθροισθέντες ἐνθάδε, Γεθημανῆ τῷ χωρίῳ, κηδεύσατέ μου τὸ σῶμα. Καὶ σύ, Υἱὲ καὶ Θεέ μου, παράλαβέ μου τὸ πνεῦμα».

... Καὶ εἶτα προσέτι, παρεκάλει διὰ τοῦ ἄσματος τὴν Παναγίαν, νὰ εἶναι μεσίτρια πρὸς τὸν Θεόν, «μὴ μοῦ ἐλέγξῃ τὰς πράξεις, ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων...» Ὡ, αὐτὸ εἶχε τὴν δύναμιν καὶ τὸ προνόμιον νὰ κάμνῃ πολλὰ ζεύγη ὀφθαλμῶν νὰ κλαίωσι τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔκλαιον ἀκόμη ἐκούσια δάκρυα ἐκ συναισθήσεως...

Ὁ γερο-Φραγκούλας ἐπίστευε καὶ ἔκλαιεν... Ὡ, ναί, ἦτον ἄνθρωπος ἀσθενής· ἡγάπα καὶ ἡμάρτανε καὶ μετενόει... Ἠγάπα τὴν θρησκείαν, ἡγάπα καὶ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, ἐπόθει ἀκόμη τὸν συζυγικὸν βίον, ἐπόθει καὶ τὸν βίον τὸν μοναχικόν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἶχεν ἀγαπήσει ἐξ ὅλης καρδίας τὴν Σινιωρίτσαν του... καὶ τὴν ἡγάπα ἀκόμη. Ἄλλ' ὅσον τρυφερὸς ἦτο εἰς τὸν ἔρωτα, τόσον εὐεπίφορος εἰς τὸ πεῖσμα, καὶ τόσον γοργὸς εἰς ὀργήν. Ὡ! ἀτέλειαι τῶν ἀνθρώπων.

Τώρα, εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους, εἶχε γνωρίσει ἀκόμη καὶ τὴν οἰκονομικὴν στενοχωρίαν, τὸ παράπονον τῆς ξεπεσμένης ἀρχοντιᾶς, τὰς πιέσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν τοκογλύφων. «Τὸ διάφορο, κεφάλι*! τὸ διάφορο, κεφάλι!» Ἐπὶ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἦτο ἀφορία, αἱ ἐλαῖαι δὲν ἐκαρποφόρησαν· ὁ καρπὸς εἶχε προσβληθῆ ἀπὸ ἄγνωστον ἀσθένειαν, διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἰδιοκτητῶν. Εἶχαν κιτρινίσει καὶ μαυρίσει αἱ ἐλαῖαι, καὶ ἦσαν γεμᾶται ἀπὸ βοῦλες, καὶ εἶχαν πέσει

ἄκαιρα. Τόσα «ὑποστατικά», τόσα «μούλκια»*, τόσο «βιός», ἀγύριστα* κτήματα, σχεδὸν τσιφλίκια, ἠπειλοῦντο νὰ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας τῶν τοκογλύφων. — Ἐγέννα ἢ ὄχι ἢ γῆ, ἐκαρποφόρου ἢ ὄχι τὰ δένδρα, ὁ τόκος δὲν ἔπαυε. Τὰ κεφάλαια «ἔτικτον». Ἐπαυσε νὰ τίκτη ἢ γόνιμος (ὅπως λέγει ὁ Ἅγ. Βασίλειος), ἀφοῦ τὰ ἄγωνα ἤρχισαν κ' ἐξηκολούθουν νὰ τίκτουν...

Ἀνελογίζετο αὐτά, κ' ἔκλαιεν ἡ ψυχὴ του. Δὲν ἤλπιζε πλέον, οὔτε ἠύχετο σχεδόν, νὰ ἤρχετο ἡ Σινιωρίτσα αὔριον, εἰς τὴν πανήγυριν, ὅπως ἤρχετο τακτικὰ κάθε χρόνον, ἄλλοτε, ὅταν ἦσαν «μονοιασμένοι» — ὅπως εἶχεν ἔλθει καὶ ἄπαξ, εἰς καιρὸν ὅπου εὐρίσκοντο χωρισμένοι, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν... Τώρα μόνον ἡ ψυχὴ τῆς Κούμπως, τῆς ἀθῶας μικρᾶς παρθένου, εἶθε νὰ παρίστατο ἀοράτως εἰς τὴν πανήγυριν, ἀγαλλομένη.

Ὡ! ἄλλοτε, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, πρὶν γεννηθῆ ἀκόμη ἡ Κούμπω — ναί, ἡ Παναγία εἶχε δωρήσει τὸ ἀβρὸν ἐκεῖνο ἄνθος εἰς τὸν Φραγκούλην καὶ τὴν Σινιώραν, καὶ ἡ Παναγία πάλιν τὸ εἶχε δρέψει καὶ τὸ εἶχεν ἀναλάβει πλησίον της, πρὶν μολυνθῆ ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῶν ματαίων τοῦ κόσμου... Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἶχε συμβῆ ὁ πρῶτος χωρισμός, τὸ πρῶτον πείσμα, τὸ πρῶτον κάκιωμα μεταξὺ τῶν συζύγων. Καὶ ὁ Φραγκούλης, θυμώδης, ὀξύχολος, δριμύς, εἶχεν ἀναβῆ, ὅπως τώρα, ἀπὸ τὴν πολίχνην τὴν κατοικημένην εἰς τὸ παλαιὸν χωρίον τὸ ἔρημον, τοῦ ὁποῦ ἐσώζοντο τότε ἀκόμη ὀλίγισται οἰκίαι, καὶ δὲν ἦτο ἐρείπιον ὅλον, ὅπως σήμερον. Καὶ καθὼς τώρα, εἶχεν ἔλθει δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἐορτῆς εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Πρέκλας, ἐκάθητο δὲ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναῖσκου κ' ἐκάπνιζε τὸ μακρὸν τσιμπούκι μὲ τὸ ἠλέκτρινον ἐπιστόμιον. Πλὴν τότε τὸ φέσι του ἦτο κατακόκκινον, καὶ τώρα ἐφόρει μαῦρον σκοῦφον... Καὶ τότε ὁ Φραγκούλης ἦτον σαράντα χρόνων, καὶ τώρα ἦτον πενήνταπέντε... Τότε ἔτρεφε πείσμα καὶ χολήν, ἀλλ' εἶχε πολὺ περισσότερον καὶ βαθύτερον συζυγικὸν ἔρωτα, καὶ μόνον νύξιν ἠθέλεν· ἦτον ἔτοιμος νὰ συγχωρήσῃ· καὶ ν' ἀγαπήσῃ... Ἀλλὰ τώρα δὲν ἔχει πλέον οὔτε πείσμα σχεδὸν οὔτε ὀργήν, ἠγάπα τὴν Σινιώραν, τὴν ἐπόνει, ἀλλ' ἔκλαιε πολὺ περισσότερον διὰ τὸ θυγάτριόν του, τὸ Κουμπώ, «τὸ καημένο, τὸ εὐάγωγο!»

Ἐκείνην τὴν φορὰν, ὁ παπα-Νικόλας, ἅμα ἔφθασε τὴν παραμονήν, ἀκολουθούμενος ἀπὸ πλῆθος προσκυνητῶν διὰ τὴν πανήγυριν, ἐστάθη πλησίον τῆς θύρας τοῦ ναοῦ, παρὰ τὴν γωνίαν, καὶ τοῦ εἶπε μυστηριωδῶς:

— Θὰ ἴχης μουσαφιρλίκια, θαρρῶ.

— Τί τρέχει, παπά; ἠρώτησε μειδιῶν ὁ Φραγκούλας, ὅστις ἐμάντευσε πάραυτα.

— Θὰ σοῦ ἔλθῃ τ' ἀσκέρι... Κοίταξε, Φραγκούλη, φρόνιμα, χωρὶς πείσματα...

Ὁ παπάς, ἀσκέρι λέγων, ἐννοοῦσε προφανῶς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Φραγκούλα· ἀλλὰ

τάχα μόνον τὰ παιδιά τὰ δύο μεγαλύτερα ἐκ τῶν τεσσάρων; — καθόσον τὰ ἄλλα δύο τὰ μικρά, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ κουβαληθοῦν εἰς διάστημα τριῶν ὠρῶν ὁδοπορίας χωρὶς τὴν μητέρα των. Ὁ Φραγκούλης ἠθέλησε νὰ βεβαιωθῆ.

— Θὰ ῥθῆ μαζί κ' ἡ μάνα τους;

— Βέβαια... πιστεύω, εἶπεν ὁ παπᾶς.

** *

Τῷ ὄντι, ὅταν ἐβράδιασε καλά, καὶ ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ, ἡ κυρα-Σινιώρα ἦλθε, μαζί μὲ τὴν γραῖαν μητέρα της, καὶ μὲ τὰ τέσσαρα παιδιά της, ἐν συνοδίᾳ καὶ ἄλλων προσκυνητριῶν, γειτονισσῶν ἢ συγγενῶν της. Ἀπὸ πολλῶν μηνῶν δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸν σύζυγόν της, ὅστις εἶχε κατοικήσει χωριστά, — εἰς εὐτελὲς δωμάτιον, χάριν ταπεινώσεως, τὸ ὁποῖον ὠνόμαζε «τὸ κελλί του», καὶ ἔζη ἀπὸ μηνῶν ὡς καλόγηρος. Ἐπλησίασε δειλὴ, κάτω νεύουσα· ὁ Φραγκούλης ἴστατο ἐκεῖ, παραπέρα ἀπὸ τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, κ' ἔκαμνε πὼς ἔβλεπεν ἄλλοῦ, καὶ πὼς ἐπρόσεχεν εἷς τινα ὁμιλίαν περὶ ἀγροτικῶν ὑποθέσεων, μεταξὺ δύο ἢ τριῶν χωρικῶν.

Ἡ Σινιώρα εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναῖσκον, ἐπροσκύνησεν, ἐκόλλησε κηρία, καὶ ἠσπάσθη τὰς εἰκόνας. Εἶτα, μετὰ τινα ὥραν, ἐξῆλθεν. Ἐπλησίασε συνεσταλμένη, κ' ἐχαιρέτισε τὸν σύζυγόν της. Οὗτος ἔτεινε πρὸς αὐτὴν τὴν χεῖρα, καὶ ἠσπάσθη φιλοστόργως τὰ τέκνα του.

Ἦδη ἐνύκτωνε, καὶ ἐψάλη ὁ Μικρὸς Ἑσπερινός. Ἀκολούθως, μετὰ τὸ λιτὸν σαρακοστιανὸν τὸ ὁποῖον ἔφαγον κατὰ ὀμάδας καθίσαντες οἱ διάφοροι προσκυνηταί, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ τῶν ἐρειπίων, ὁ Φραγκούλης ἠτοίμασεν ἰδιοχείρως ξύλινον σήμαντρον, πρόχειρον, κατὰ μίμησιν ἐκείνων τὰ ὁποῖα συνηθίζονται εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ φέρων τρεῖς γύρους περὶ τὸν ναόν, τὸ ἔκρουσε μόνος του, πρῶτον εἰς τροχαϊκὸν ρυθμόν, «τὸν Ἀδάμ, Ἀδάμ, Ἀδάμ!» εἶτα εἰς ἰαμβικόν, «τὸ τάλαντον! τὸ τάλαντον!»

Εὐθὺς τότε, τὰ δύο παιδιά τοῦ Φραγκούλα, καὶ πέντε ἢ ἕξ ἄλλοι μικροὶ μοσχομάγκαι, ἀνερριχήθησαν ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τοῦ ναοῦ, ἄνωθεν τῆς θύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ βαροῦν τρελά, ἀλύπητα, ἀχόρταστα, τὸν μικρὸν μισορραγισμένον κώδωνα, τὸν κρεμάμενον ἀπὸ δύο διχαλωτῶν ξύλων ἐκεῖ ἐπάνω. Ὑστερον ἀπὸ πολλὰς φωνάς, μαλώματα καὶ ἐπιπλήξεις τοῦ Φραγκούλα, τοῦ μπαρμπα-Δημητροῦ τοῦ ψάλτου, καὶ τοῦ Παναγιώτου τῆς Ἀντωνίτσας (ἐνὸς καλοῦ χωρικοῦ, ὅστις δὲν ἐκουράζετο νὰ τρέχῃ εἰς ὅλα τὰ ἐξωκκλήσια, καὶ νὰ κάμνῃ «κουμάντο», ἕωσοῦ ἐπὶ τέλους ἡ Δημαρχία ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς ἰσόβιον ἐπίτροπον ὄλων τῶν ἐξοχικῶν ναῶν), τὰ παιδιά μόλις ἔπαυσαν ὁψέποτε νὰ κρούουν τὸν κώδωνα, κ' ἐξεκόλλησαν τέλος ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ ναΐσκου. Ὁ παπα-Νικόλας ἔβαλεν

εύλογητόν, καὶ ἤρχισεν ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀγρυπνίας.

Ὁ Φραγκούλας ἦτο τόσο εὐδιάθετος ἐκείνην τὴν ἐσπέραν, ὥστε ἀπὸ τοῦ «Ἐλέησόν με ὁ Θεός», τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀποδείπνου, μέχρι τοῦ «Εἶη τὸ ὄνομα», εἰς τὸ τέλος τῆς Λειτουργίας — ὅπου ἡ παννυχὶς διήρκεσεν ὀκτῶ ὥρας ἄνευ διαλείμματος— ὅλα τὰ ἔψαλε καὶ τὰ ἀπήγγειλε μόνος του ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, μόλις ἐπιτρέπων εἰς τὸν κύρ Δημητρόν, τὸν κάτοχον τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ, νὰ λέγη κι αὐτὸς ἀπὸ κανένα τροπαράκι, διὰ νὰ ξενουστάξη. Ἐψαλε τὸ «Θεαρχίω νεύματι» καὶ εἰς τοὺς ὀκτῶ ἡχους μοναχός του, προφάσει ὅτι ὁ κύρ Δημητρὸς «δὲν εὔρισκεν εὔκολα τὸν ἦχον», ἦτοι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβῆ ἀβιάστως καὶ ἄνευ χασμωδίας ἀπὸ ἡχου εἰς ἦχον. Εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ, μοναχός του ἐδιάβασε τὸ Συναξάρι, καὶ, χωρὶς νὰ πάρῃ ἀνασασμόν, μοναχός του πάλιν ἤρχισε τὸν Ἐξάψαλμον. Ἐψαλε Καθίσματα, Πολυελέους, Ἀναβαθμοὺς καὶ προκείμενα, εἶτα ὅλον τὸ «Πεποικιλμένη» ἕως τὸ «Συνέστειλε χορός», καὶ ὅλον τὸ «Ἀνοιξω τὸ στόμα μου» ἕως τὸ «Δέχου παρ' ἡμῶν». Εἶτα ἔψαλεν Αἴνους, Δοξολογίαν, ἐδιάβασεν Ὡρας καὶ Μετάληψιν, πρὸς χάριν ὅλων τῶν ἡτοιμασμένων διὰ τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν, καὶ εἰς τὴν Λειτουργίαν πάλιν ὅλα, Τυπικά, Μακαρισμοὺς, Τρισάγιον, τὸ Χερουβικόν, τὸ «Αἱ γενεαὶ πᾶσαι», τὸ Κοινωνικόν, κτλ. κτλ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνθυμεῖτο ἀκόμη, ὡς νὰ ἦτον χθές, ὁ γερο-Φραγκούλας, καὶ εἶχον παρέλθει δεκαπέντε ἔτη ἔκτοτε. Ἀκόμη καὶ μικρὰ τινα φαιδρὰ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τὴν Λιτὴν, μικρὸν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς ἱερᾶς εἰκόνης εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες εἶχαν κολλήσει πολλὰ καὶ χονδρὰ κηρία, τὰ πλεῖστα ἔργα αὐτῶν τῶν ἰδίων χειρομάλακτα, τὰ δὲ κηρία συμπλεκόμενα εἰς δέσμας καὶ περιπλοκάδας ἀπὸ τὸν Παναγιώτην τῆς Ἀντωνίτσας, τὸν πρόθυμον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως, εἶχαν λαμπαδιάσει, εἰς μίαν στιγμὴν ὀλίγον ἔλειψε νὰ πάρῃ φωτιὰν τὸ φελόνι τοῦ παπᾶ, εἶτα καὶ τὸ γένειόν του. Τότε ὁ Παναγιώτης τῆς Ἀντωνίτσας, μὴ εὐρίσκων ἄλλο προχειρότερον μέσον, ἤρπαζε τὰς ὀγκώδεις δέσμας τῶν φλεγόντων κηρίων, τὰς ἔφερε κάτω εἰς τὸ ἔδαφος, κ' ἐπάτει δυνατὰ μὲ τὰ τσαρούχια του διὰ νὰ τὰ σβήσῃ. Αἱ γυναῖκες δυσφοροῦσαι ἐγόγγυζον, νὰ μὴν πατῆ τὰ κηρία, γιὰτὶ εἶναι κρῖμα.

Τότε εἶς τῶν παρεστώτων, υἱὸς πλουσίου τοῦ τόπου, ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες εἰς τὸ ὕστερον κατέστησαν δανεισταὶ τοῦ Φραγκούλα — καὶ ὅστις ἐλέγετο ὅτι ἐμελέτα εἰς τὰς ἐκλογὰς νὰ βάλῃ κάλπην ὡς ὑποψήφιος δήμαρχος— ἠκούσθη νὰ λέγη ὅτι πρέπει νὰ μάθουν νὰ κάμνουν «οἰκονομία, οἰκονομία στὰ κηρία! ἡ νύχτα μεγαλώνει... ἰσημερία τώρα, κοντεύει... ἔχει νύχτα...»

Ἄλλ' αἱ γυναῖκες, ἐνῶ ἤξευραν, καλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅλας τὰς οἰκονομίας τοῦ κόσμου, δὲν ἐννοοῦσαν τί θὰ πῆ «οἰκονομία στὰ κηρία», ἀφοῦ ἅπαξ εἶναι ἀγορασμένα καὶ πληρωμένα, καὶ εἶναι μελετημένα καὶ ταμμένα ἐξ ἅπαντος νὰ

καοῦν, διὰ τὴν χάριν τῆς Παναγίας. Μία ἀπ’ αὐτάς, γερόντισσα, ἀνεπόλησε κάτι τι δι’ ἓνα θαῦμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸ συναξάρι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅπου ὁ Ἅγιος, εἰς τὴν Σαλονίκην, ἐπέπληξεν αὐστηρῶς τὸν νεωκόρον, ἔχοντα τὴν μανίαν νὰ σβήνη μισοκαμένα τὰ κηριά — καὶ ἡ γερόντισσα ἤρχισε νὰ τὸ διηγῆται χθαμαλῇ τῇ φωνῇ εἰς τὴν πλησίον της: «Ἀδελφὲ Ὁνήσιμε, ἄφες νὰ καοῦν τὰ κηριά, ὅσα προσφέρουν οἱ χριστιανοί, καὶ μὴ ἀμαρτάνης...»

Τὴν ἰδίαν ὥραν συνέβη καὶ τοῦτο. Ἐνῶ ὁ παπὰς ἀπήγγελλε τὰς μακρὰς αἰτήσεις τῆς Λιτῆς, ἐπισυνάπτων καὶ τὰ ὀνόματα ὅλα, ζωντανὰ καὶ πεθαμένα, ὅσα τοῦ εἶχον ὑπαγορεύσει ἀφ’ ἐσπέρας αἱ εὐλαβεῖς προσκυνήτριαι, ὁ Φραγκούλης ἔψαλλε μεγαλοφώνως τὸ τριπλοῦν «Κύριε Ἐλέησον» μὲ τὴν χονδρὴν φωνὴν του, καὶ μὲ ὄλον τὸ πάθος τῆς ψαλτικῆς του. Τότε ὁ μπαρμπα-Δημητρός, ὅστις ἐφαίνετο νὰ εἶχε πειραχθῇ ὀλίγον, ἴσως διότι ὁ Φραγκούλας ἐν τῇ ψαλτομανίᾳ του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ πῆ κ’ ἐκεῖνος ἓνα τροπαράκι σωστό (διότι ἅμα ἤρχιζεν ὁ Δημητρός τὸ δικό του, ὁ Φραγκούλας, μὲ τὴν γερὴν, κεφαλικὴν φωνὴν του, ἐκθύμως συνέψαλλε, τοῦ ἤρπαζε τὴν πρωτοφωνίαν, καὶ ὑπέτασσε καὶ ἐκάλυπτε τὴν ἀσθενῆ καὶ τερετίζουσαν φωνὴν ἐκείνου), ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ τοῦ κάμη παρατήρησιν.

— Πιὸ σιγὰ, πιὸ ταπεινά, κύρ Φραγκούλη· σιγανώτερα νὰ τὸ λὲς τὸ Κύριε ἐλέησον, γιατί δὲν ἀκούονται τὰ ὀνόματα, καὶ θέλουν οἱ γυναῖκες νὰ τ’ ἀκούνε.

Εἶχε κάπως δίκαιον, διότι πράγματι αἱ γυναῖκες ἀπῆτουν νὰ λέγωνται ἐκφώνως τὰ ὀνόματα, ὅσα εἶχαν εἰπεῖ εἰς τὸν παπὰν νὰ γράψῃ. Ἐννοοῦσαν νὰ τ’ ἀκούη κι ὁ Θεὸς κ’ ἡ Παναγία κι ὁλος ὁ κόσμος. Ἡ καθεμία ἤθελε ν’ ἀκούσῃ «τὰ δικά της τὰ ὀνόματα», καὶ νὰ τ’ ἀναγνωρίσῃ, καθὼς ἀπηγγέλλοντο ἀραδιαστά. Ἄλλως θὰ εἶχαν παράπονα κατὰ τοῦ παπᾶ, κι ὁ παπὰς ἂν ἤθελε νὰ φάγῃ κι ἄλλοτε, εἰς τὸ μέλλον, προσφορές, ὧφειλε νὰ τὰ ἔχη καλὰ μὲ τὶς ἐνορίτισσες.

Τότε ἡ Ἀργυρὴ, ἡ πρωτότοκος τοῦ Φραγκούλα, οὔσα τότε δωδεκαέτις, πονηρά, θυμόσοφος κορασίς, καθὼς ἔστεκε πλησίον εἰς τὸν πατέρα της, ἐψήλωσεν ὀλίγον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ οὔριον του, καὶ τοῦ λέγει κρυφά:

— Πατέρα, ἄφησε καὶ τὸν μπαρμπα-Δημητρὸ νὰ ψάλῃ «Κύριε ἐλέησον».

Τοῦτο ἦτο ὡς ἔμπνευσις καὶ βοήθημα διὰ τὸν Φραγκούλην. Ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἤθελε φανερὰ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν σχεδὸν αὐθάδη παραίνεσιν τοῦ Δημητροῦ, καὶ πάλιν δὲν ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ἐθύμωσεν, ἐστράφη πρὸς τὸν καλὸν γέροντα, καὶ τοῦ λέγει:

— Πέ, Δημητρό, σαράντα φορὲς τὸ «Κύριε ἐλέησον».

Τότε ὁ μπαρμπα-Δημητρός, ὅστις ἂν καὶ εἶχε γηράσει, δὲν εἶχε μάθει ἀκόμη καλὰ τὰ Τυπικά, καὶ δὲν ἤξευρεν ἀκριβῶς πότε κατὰ τὴν Λιτὴν τὸ Κύριε ἐλέησον λέγεται

τρὶς καὶ πότε τεσσαρακοντάκις, ἤρχισε πράγματι νὰ τὸ ψάλλῃ σαράντα φορές, ὥστε ὁ παπὰς ἐβιάσθη ν' ἀπαγγεῖλῃ ραγδαίως καὶ ἀθρόα τὰ τελευταῖα ὀνόματα, καί, διὰ νὰ εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν ψάλτην, ἤρχισε πρὸ τῆς ὥρας νὰ λέγῃ: «...ὕπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι... ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας» καὶ τὰ ἐξῆς.

** *

Τέλος, μετὰ τὴν λειτουργίαν, ὁ παπὰς, ὁ Φραγκούλας καὶ ἡ οἰκογένειά του, καὶ ὀλίγοι φίλοι, ἐκάθισαν κ' ἔφαγαν ὁμοῦ καὶ ἠυφράνθησαν, καὶ τὴν ἐσπέραν ὁ Φραγκούλης ἐπανήρχετο, εἰρηνικῶς καὶ μὲ ἀγάπην, μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, ὑπὸ τὴν οἰκιακὴν στέγην.

Πρὶν παρέλθῃ ἔτος, ἐγεννήθη ἡ Κούμπω. Ἡ κόρη αὕτη, πλάσμα χαριτωμένον καὶ συμπαθές, ἀνετρέφετο καὶ ἠλικιοῦτο, ἐγίνετο τὸ χάρμα καὶ ἡ παρηγορία τοῦ πατρός της. Δὲν εἶχε μόνον νοημοσύνην πρῶιμον, ἀλλὰ κάτι ἄλλο παράδοξον γνώρισμα, οἶονεὶ χαρακτῆρα φρονίμου γυναικὸς εἰς ἠλικίαν παιδίσκης. Ὑστερον, μετὰ χρόνους, ὅταν ἐπῆλθεν ὁ δεύτερος χωρισμός, ἡ Κούμπω, ὀκταέτις τότε, ἔτρεχε πλησίον τοῦ πατρός της, εἰς τὸ «κελλί του», ὅπου κατῶκει εἰς τὴν ἀνωφερῆ ἐσχατιὰν τῆς πολίχνης, καὶ τὸν ἐγέμιζε περιποιήσεις καὶ τρυφερότητας.

Αὐτὴ μόνη ἐδέχετο προθύμως τοὺς πατρικοὺς χαλινούς, ἐνῶ τὰ ἄλλα τέκνα δὲν ἤρχοντο ποτὲ πλησίον τοῦ πατρός των, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνος τὴν ὠνόμαζε «τὸ εὐάγωγο». Καθημερινῶς ἔτρεχε νὰ τὸν εὔρῃ, καὶ δὲν ἔπαυε νὰ τὸν παρακαλῇ:

—Ἔλα, πατέρα, στὸ σπίτι· μὴ μᾶς ἀφήσης, λέγ' ἡ μητέρα, ζωνταρφανά*.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔτρεξε δρομαία, φαιδρά, καὶ πνευστιῶσα τοῦ εἶπε:

—Τὰ ἴμαθες, πατέρα;... Θὰ παντρέψουμε τ' Ἀργυρώ μας... Ἔλα στὸ σπίτι, γιατί δὲν εἶναι πρέπο, λέγει ἡ μητέρα, νὰ εἴστε χωρισμένοι ἐσεῖς, ποὺ θὰ παντρευτῇ τ' Ἀργυρώ μας... γιὰ νὰ μὴν κακιώσῃ ὁ γαμπρός!...

Τῷ ὄντι ὁ Φραγκούλας ἐπείσθη, κ' ἐφιλιώθη μὲ τὴν σύζυγόν του. Ἠρραβώνισαν τὴν Ἀργυρώ, εἶτα μετ' ὀλίγους μῆνας τὴν ἐστεφάνωσαν... Εἶτα πάλιν ἐπῆλθε τρίτος χωρισμός μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ ἀνδρογύνου, καὶ μ' ἓνα γεροντόπαιδον μαζί, τὸ ὁποῖον ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὸν γάμον τῆς πρωτοτόκου.

Τότε ἡ Κούμπω, ἥτις εἶχε γίνῃ δεκατριῶν ἐτῶν, δὲν ἔπαυε νὰ τρέχῃ πλησίον τοῦ πατρός της, καὶ νὰ τὸν παρακινῇ ν' ἀγαπήσῃ μὲ τὴν μητέρα.

Μίαν ἡμέραν, θλιβερὰ τοῦ εἶπε:

— Δὲν θὰ μπορῶ πλέον νὰ ῥχωμαι οὔτε στὸ κελλί σου, πατέρα. Εἶναι κάτι κακὲς γυναῖκες, ἐκεῖ στὸ μαχαλά, στὸ δρόμο ποὺ περνῶ, καὶ τὶς ἄκουσα ποὺ λέγανε, καθὼς περνοῦσα: «Νὰ τὸ κορίτσι τῆς Φραγκούλαινας, ποὺ τὴν ἔχει ἀπαρατήσει ὁ ἄντρας της...» Δὲν τὸ βαστῶ πλέον, πατέρα...

Τῶ ὄντι παρῆλθον τρεῖς ἡμέραι, καὶ ἡ Κούμπω δὲν ἐφάνη εἰς τὸ κελλί τοῦ πατρός της. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἦλθε πολὺ ὠχρὰ καὶ μαραμμένη, ἐφαίνετο νὰ πάσχη.

— Τί ἔχεις, κορίτσι μου; τῆς εἶπεν ὁ πατήρ της.

— Ἄν δὲν ἔλθῃς, πατέρα, τοῦ ἀπήντησεν ἀποτόμως αἴφνης, μὲ παράπονον καὶ μὲ πνιγμένα δάκρυα, νὰ ξεύρης, θὰ πεθάνω ἀπ' τὸν καημό μου!...

— Ἔρχομαι, κορίτσι μου, εἶπεν ὁ Φραγκούλης.

Τῶ ὄντι, τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἄλλ' ἡ νεαρὰ κόρη ἔπεσε πράγματι ἀσθενής, καὶ εἶχε δεινὸν πυρετόν. Ὅταν ὁ πατέρας ἦλθε παρὰ τὴν κλίνην της, καὶ τῆς ἀνήγγειλεν ὅτι ἔκαμεν ἀγάπην μὲ τὴν μητέρα της, διὰ νὰ χαρῆ, ἦτον ἀργὰ πλέον. Ἡ τρυφερὰ παιδίσκη ἐμαράνθη ἐξ ἀγνώστου νόσου, καὶ οὔτε φάρμακον οὔτε νοσηλεία ἴσχυσε νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ εἰς τὸν πρόσκαιρον κόσμον. Ἐκοιμήθη χωρὶς ἀγωνίαν καὶ πόνον, ἐξέπνευσεν ὡς πουλί, μὲ τὴν λαλιὰν εἰς τὸ στόμα:

— Πατέρα! πατέρα! στὴν Παναγία νὰ κάμετε μιὰ λειτουργία... μὲ τὴν μητέρα μαζί...

Εἶπε καὶ ἀπέθανε.

Ὁ Φραγκούλης ἔκλαυσεν ἀπαρηγόρητα· ἔκλαυσεν ἀχόρταστα, ὁμοῦ μὲ τὴν σύζυγόν του... Κατόπιν ἀπεσύρθη, κ' ἐξηκολούθησε νὰ κλαίῃ μόνος του, εἰς τὴν ἐρημίαν..

Ὁ τελευταῖος οὗτος χωρισμὸς ἦτον μᾶλλον φιλικὸς καὶ μὲ τὴν συναίνεσιν τῆς Σινιώρας, ἥτις ἔβλεπεν ὅτι ὁ γέρων σύζυγός της ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ γίνῃ μοναχός. Ὁ Φραγκούλης ἐνθυμεῖτο τὴν τελευταίαν σύστασιν τῆς Κούμπως, «μὲ τὴν μητέρα μαζί». Μόνον ἓν παροδικὸν πείσμα τοῦ εἶχεν ἔλθει. Τοῦ ἐφάνη ὅτι αἱ ἴδιαι ἀδελφαί της, ἡ ὕπανδρος, καὶ ἡ ἄλλη ἡ δευτερότοκος, δὲν τὴν ἐλυπήθησαν ὅσον ἔπρεπε, δὲν τὴν ἐπένθησαν ὅσον τῆς ἤξιζε, τὴν ἀτυχῆ μικράν, τὴν Κούμπω. Ἐκτοτε ἐξηκολούθει νὰ ζῆ ὀλομόναχος πάλιν, τώρα, «ἐπὶ γήραος οὐδῶ». Καὶ ἐνθυμεῖτο τὸν στίχον τοῦ Ψαλτηρίου: «Μὴ ἀπόσῃ με εἰς καιρὸν γήρωσ... καὶ ἕως γήρωσ καὶ πρεσβείου μὴ ἐγκαταλίπῃς με».

Καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, τὴν παραμονὴν τῆς Κοιμήσεως πάλιν, τὸν εὐρίσκομεν νὰ κάθηται εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναΐσκου, καὶ νὰ καπνίζῃ μελαγχολικῶς τὸ τσιμπούκι του, μὲ τὸν ἠλέκτρινον μαμέν... ἀναλογιζόμενος τόσα ἄλλα καὶ τοὺς ὀχληροὺς

δανειστάς του, οἱ ὁποῖοι τοῦ εἶχαν πάρει ἐν τῷ μεταξύ τὸ καλύτερον κτῆμα· ἕνα ὀλόκληρον βουνόν, ἐλαιῶνα, ἄμπελον, ἀγρὸν μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, μὲ βρύσιν, μὲ ρέμα καὶ νερόμυλον ... καὶ νὰ ἐκχύνη τὰ παράπονά του εἰς θρηνώδεις μελωδίας πρὸς τὴν Παναγίαν.

«Ἐκύκλωσαν αἱ τοῦ βίου με ζάλαι, ὥσπερ μέλισσαι κηρίον, Παρθένε...»

Κ' ἐπόθει ὀλοψύχως τὸν μοναχικὸν βίον, ὀλίγον ἄργά, κ' ἐπεκαλεῖτο μεγάλη τῆ φωνῆ τὸν «Γλυκασμὸν τῶν Ἀγγέλων, τῶν θλιβομένων τὴν χαράν», ὅπως ἔλθη εἰς αὐτὸν βοηθὸς καὶ σώτειρα·

«ἀντιλαβοῦ μου καὶ ῥῦσαι, τῶν αἰωνίων βασάνων...»

(1906)

Πηγή: <http://www.papdiamantis.org>

<http://bit.ly/12IEurf>